

UNESCO ühendkoolide võrgustiku strateegia 2014–2021

Koolide üleilmne võrgustik käsitleb üleilmseid probleeme, arendab maailmaharidust ja edendab jätkusuutlikku arengut

Sissejuhatus

2013. aastal möödus 60 aastat ajast, mil UNESCO ühendkoolide projekti võrgustik (edaspidi „ühendkoolide võrgustik”) alustas oma edukat tegutsemist kõigi inimeste hariduse kvaliteedi parandamisel eesmärgiga tagada rahu laste ja noorte mõtetes ja südames. Ühendkoolide võrgustik, mis alustas 1953. aastal tegevust 33 kooliga 15 riigis, on nüüdseks suurim üleilmne koolide võrgustik, milles osaleb 180 riigi ligikaudu 9700 õppeasutust alates lasteaedadest kuni õpetajakoolitust pakkuvate asutusteni.

Ühendkoolide võrgustik tunnetab hästi maailma pulssi ja ümberringi toimuvat ning on tempo seadja, kelle eesmärk on käsitleda ühiskonnas esile kerkivaid küsimusi ja murettekitavaid teemasid koolitunnis, nii et õpilased oleksid praeguste ja tulevaste probleemide lahendamiseks paremini valmis. Ühendkoolide võrgustik on suutnud Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni (ÜRO) ja UNESCO ideaalidest ja prioriteetidest lähtudes tagada parema õppe, viies ellu tulemuslikke katse- ja juhtprojekte ning koostades uuenduslikku õppevara.

Et haridus pakuks praegustele ja tulevastele probleemidele parimat lahendust, on vaja keskenduda selle kvaliteedile ja asjakohasusele. Teadmised, oskused ja pädevused peavad olema 21. sajandile kohased, aitama kujundada hoiakuid ja käitumist, mis soodustavad rahu ja jätkusuutlikku arengut, ning edendama vastutustundlikku kodanikukäitumist. Need oskused ja pädevused hõlmavad probleemide loovat lahendamist, kriitilist mõtlemist ja aina mitmekultuurilisemaks muutuvast maailmas kooseksisteerimise õppimist. Lühidalt, hariduse mittekognitiivsed elemendid ja asjakohasus muutuvad üha tähtsamaks. ÜRO peasekretär Ban Ki-moon märkis 2012. aastal esimese üleilmse haridusalgatuse (*Global Education First Initiative*) väljakuulutamisel:

Haridus peab täiel määral täitma oma keskset rolli, aidates inimestel rajada õiglasemat, rahumeelsemat, sallivamat ja kaasavat ühiskonda. Haridus peab andma inimestele vajalikud teadmised, oskused ja väärtushinnangud, et lahendada üheskoos 21. sajandi probleeme, mis on omavahel tihedalt seotud.¹

Esimene üleilmne haridusalgatus käivitati selleks, et anda uut hoogu rahvusvahelise kokkuleppe alusel 2015. aastaks seatud hariduseesmärkide saavutamisele. Algatuse kesksed eesmärgid on tagada, et kõik lapsed käiksid koolis, parandada õppe kvaliteeti ja kujundada maailmakodanikke. Kuni 2015. aastani on üheks prioriteediks aastatuhande arengueesmärkide saavutamine, ent ka 2015. aasta järgse perioodi arengukava hakkab juba kuju võtma. Tõenäoliselt hõlmab 2015. aasta järgse perioodi üleilmne hariduse tegevuskava algastmele järgnevat haridust ning tähelepanu kese nihkub hariduse kättesaadavuselt kvaliteedile, võrdsusele ja oskustele. Algatused „Maailmaharidus” (*Global Citizenship Education*) ja „Jätkusuutlikku arengut toetav haridus” (*Education for Sustainable Development*) aitavad sellele nihkele kaasa.

Järgmise kaheksa aasta jooksul peab ühendkoolide võrgustik vastama hariduse vajadustele kiiresti muutuvast ja üha keerukamast muutuvast maailmast. Seetõttu peab uus strateegia olema paindlik ja seda tuleb korrapäraselt ümber hinnata, arvestades muutuvat keskkonda. Üleilmastumine ja kasvav omavaheline seotus nõuab tihedamat võrgustumist ja koostööd. Ühendkoolide võrgustik on tõestanud, et tal on koolide üleilmseks võrgustikukoostööks ja haridusuuenduste elluviimiseks suurepärane potentsiaal, mis ei ole seni täit rakendust leidnud. UNESCO saab 2015. aasta järgse perioodi eduka

¹ http://www.globaleducationfirst.org/files/GEFI_Brochure_ENG.pdf

üleilmse haridustegevuskava väljatöötamisel ja elluviimisel ühendkoolide võrgustikku märksa suuremal määral ära kasutada.

Algatuse „**Maailmaharidus**” eesmärk on toetada õpilasi tegutsemisel ja enesele aktiivse rolli võtmisel nii kohalikul tasandil kui ka kogu maailmas, et teadvustada ja lahendada üleilmseid probleeme ning saada kodanikeks, kes aitavad aktiivselt kaasa õiglasema, rahumeelsema, sallivama, kaasavama, turvalisema ja jätkusuutlikuma maailma loomisele. Maailmaharidus on kujundava iseloomuga ning annab õpilastele võimaluse ja oskused kasutada oma õigusi ja täita oma kohustusi parema maailma ja tuleviku edendamisel. Hariduse andmisel lähtutakse teistest kujundavatest haridusprotsessidest, sealhulgas inimõigusi, jätkusuutlikku arengut, rahvus- ja kultuuridevahelist mõistmist ning rahu toetavast haridusest.²

Jätkusuutlikku arengut ei ole võimalik saavutada ainuüksi tehniliste lahenduste, poliitilise reguleerimise või rahaliste stiimulite abil. Vaja on põhimõttelist muutust inimeste mõtlemises ja tegutsemises ning seega üleminekut jätkusuutlikele elatusviisidele. Seda hädavajalikku muutust saab esile kutsuda vaid hariduse ning kõigil tasanditel ja kõigis sotsiaalsetes kontekstides toimuva õppe kaudu. Algatuse „**Jätkusuutlikku arengut toetav haridus**” eesmärk on haridus kogu maailmas ümber orienteerida, nii et see annaks kõigile võimaluse omandada väärtushinnangud, hoiakud, oskused ja teadmised, mis on vajalikud jätkusuutliku arengu tagamiseks kaasa aitamiseks.³

UNESCO keskpika strateegia (2014–2021) kavandi ning programmi ja eelarve (2014–2017) kohaselt aitab ühendkoolide võrgustik peamiselt saavutada teist strateegilist eesmärki – õpilaste toetamine loovateks ja vastutustundlikeks maailmakodanikeks saamisel –, arendades teadmisi, väärtushinnanguid ja oskusi nii rahu, inimõiguste ja jätkusuutliku arengu kui ka muude UNESCO ja ÜRO prioriteetide vallas. Peale selle aitab võrgustik kaasa jätkusuutlikku arengut toetava hariduse üleilmse tegevusprogrammi elluviimisele.

2012/2013. aastal saadeti kõigile ühendkoolide võrgustiku rahvuslikele koordinaatoritele ja valitud ühendkoolidele hindamisküsimustik ning saadud vastustest ilmneb selgelt, et võrgustiku peamine eelis seisneb hästi väljakujunenud struktuuris, mis võimaldab informatsiooni ja teadmisi vahetult jagada. UNESCO rahvuslike komisjonide ja ühendkoolide võrgustiku sidemed tagavad erakordse üleilmse haarde, mis võimaldab levitada teavet ja häid tavasid suhteliselt lühikese ajaga paljudele kogukondadele.

Alljärgnev strateegia põhineb ühendkoolide võrgustiku eelnimetatud iseloomulikul tugeval küljel ning Korea Vabariigi ning UNESCO koostöös korraldatud rahvusvahelise foorumi tulemustel. Foorum „UNESCO ühendkoolide võrgustik edendab maailmaharidust rahu ja jätkusuutlikku arengut toetava hariduse kaudu” (*UNESCO ASPnet for Global Citizenship: Peace Education and Education for Sustainable Development*) peeti Korea Vabariigis Suwonis 7.–9. septembrini 2013. Foorumi üheks tulemuseks oli ettepanek, et aastatel 2014–2021 võiks ühendkoolide võrgustiku peateemaks olla maailmaharidus.⁴ Samuti on strateegia aluseks maailmaharidust käsitletud tehnilise konsulteerimise (mille korraldasid UNESCO ja Korea Vabariik 9. ja 10. septembril 2013 Soulis) tulemused,⁵ 2015. aasta järgset perioodi puudutavad arutelud ja jätkusuutlikku arengut toetava hariduse üleilmne tegevusprogramm.

I. Ühendkoolide võrgustiku üldeesmärk

² Maailmaharidus: uus vaade. Maailmaharidust käsitleva tehnilise konsulteerimise lõppdokument, 2013 (*Global Citizenship Education: An Emerging Perspective, Outcome Document of the Technical Consultation on Global Citizenship Education, 2013*)

³ UNESCO programm ja eelarve 2014–2017, 37 C/5 (*UNESCO Programme and Budget 2014-2017, 37 C/5*)

⁴ UNESCO ühendkoolide võrgustiku 60. aastapäevale pühendatud rahvusvaheline foorum. Strateegia ja tegevusplaani soovitus, 2013 (*International Forum for the 60th Anniversary of the UNESCO ASPnet: A Recommendation for Strategy and Plan of Action, 2013*)

⁵ Maailmaharidus: uus vaade. Maailmaharidust käsitleva tehnilise konsulteerimise lõppdokument, 2013 (*Global Citizenship Education: An Emerging Perspective, Outcome Document of the Technical Consultation on Global Citizenship Education, 2013*)

„Ühendkoolide võrgustiku eesmärk on edendada kvaliteetset haridust rahu ja jätkusuutliku arengu saavutamiseks.”

II. Ühendkoolide võrgustiku eesmärgid

1. Kaasata maailmaharidus ja jätkusuutlikku arengut toetav haridus ühendkoolide võrgustiku koolide õpetamis- ja õpiprotsessi.
2. Katsetada maailmahariduse ja jätkusuutlikku arengut toetava hariduse andmise uuenduslikke meetodeid ühendkoolide võrgustiku koolides.
3. Tõhustada teabe, kogemuste ja heade tavade vahetamist ühendkoolide võrgustiku koolide vahel.

III. Tegutsemisviisid

- 1.1. Ühendkoolide võrgustiku koolide juhtidele, õpetajatele ja õpilastele koolituste ja foorumite korraldamine.
- 1.2. Ühendkoolide võrgustiku koolide varustamine UNESCO õppematerjalidega maailmahariduse ja jätkusuutlikku arengut toetava hariduse vallas.
- 2.1. Ühendkoolide võrgustiku valitud koolides uute juhtprojektide algatamine maailmahariduse ja jätkusuutlikku arengut toetava hariduse uuenduslike meetodite katsetamiseks.
- 2.2. Olemasolevate juhtprojektide edasiarendamine.
- 3.1. Internetipõhis(t)e koostööplatvormi(de) loomine teadmiste ja kogemuste vahetamiseks maailmahariduse ja jätkusuutlikku arengut toetava hariduse vallas.
- 3.2. Võrgustikutöö, juhtimise ja teavitustöö parandamine info- ja kommunikatsioonitehnoloogia abil ning töötajate vahetuste kaudu.

IV. Tegevusplaan aastateks 2014–2017 (näited)

- 1.1.1. Jätkusuutlikku arengut toetavale haridusele pühendatud UNESCO maailmakonverentsi raames ühendkoolide võrgustiku rahvusvahelise õpilasfoorumi korraldamine 6. ja 7. novembril 2014 ning ühendkoolide võrgustiku rahvusvahelise õpetajate foorumi korraldamine 7. novembril 2014 (Jaapanis Okayamas).
- 1.2.1. Katsetamise eesmärgil koolide varustamine UNESCO haridusosakonna, teiste osakondade ja piirkondlike büroode koostatud avatud õppematerjalidega ning asjakohase õppevaraga maailmahariduse ja jätkusuutlikku arengut toetava hariduse teemal.
- 2.1.1. Uute juhtprojektide algatamine maailmahariduse ja jätkusuutlikku arengut toetava hariduse vallas (sh elurikkus, kliimamuutused ja katastroofiohu vähendamine).
- 2.1.2. Olemasolevate juhtprojektide ja kampaaniate tõhustamine ja edasiarendamine (nt projektid „Baltic Sea”, „Blue Danube River”, „Caribbean Sea”, „Sandwatch”, „Learning for the Future” ja „World Heritage Education”).
- 3.1.1. Õpilaste käsiraamatu väljatöötamine rahvusvahelise seminari ja õpetajakoolituse mooduli kaudu, mis käsitleb rahumeelset jätkusuutlikku arengut toetavat maailmaharidust (ühendkoolide võrgustiku III tegevusetapp).
- 3.2.1. Allpiirkondliku internetipõhise võrgustikutöö sisseseadmine koostöös piirkondlike teabekeskustega.

V. Strateegia

Ühendkoolide võrgustiku tegevuse tulemuslikkuse tagamiseks on vaja võtta järgmisi meetmeid:

- tagada piisavalt tööjõudu, raha ja materiaalseid vahendeid tegevuse tõhusaks kooskõlastamiseks kõigil tasanditel;
- tugevdada piirkondlikku/allpiirkondlikku koostööd, määrates piirkondlikud/allpiirkondlikud teabekeskused;
- kasutada teabe ja kogemuste jagamise hõlbustamiseks info- ja kommunikatsioonitehnoloogiat;
- edendada kogu kooli hõlmavat lähenemisviisi, et hoogustada nii õpet kui ka praktikat;
- tugevdada võrgustikku laiendatud partnerlussuhetega (nt UNESCO õppetoolid, II kategooria keskused, ajakirjandus ja erasektor).

Ühendkoolide võrgustiku tegevus vajab tõhusat rahvusvahelist koordineerimist, et hõlbustada võrgustiku kohta informatsiooni ja teadmiste vahetamist kõikidel tasanditel (rahvusvahelisel, piirkondlikul, riigi ja kooli tasandil), korraldada rahvusvahelisi juhtprojekte, üritusi, kampaaniaid, ÜRO rahvusvahelisi aastaid ja üleilmseid konkursse, soodustada kontakte ja solidaarsust osalevate partnerite vahel ning koguda, analüüsida ja propageerida üleilmse ühendkoolide võrgustiku koolide häid tavasid. Ühendkoolide võrgustik on suurepärane vahend, mis võimaldab edasi anda ÜRO väärtusi ja selgitada ÜRO rolli üleilmsete probleemide lahendamisel. Ühendkoolide võrgustiku rahvuslikud koordinaatorid, koolijuhid, õpetajad ja õpilased peaksid võtma oma koolis, kogukonnas, ühiskonnas, riigis ja rahvusvahelises kogukonnas aktiivse rolli ÜRO ja UNESCO ideaalide ja väärtuste poole püüdlemisel. Selleks vajavad nad tunnustust, vahendeid ja tuge oma kohalikelt ja riiklikelt hariduse eest vastutavatel asutustel, aga ka ühendkoolide võrgustiku rahvusvaheliste koordinaatorite tunnustust ja tuge. Riigi tasandil tuleb teha otsus ühendkoolide võrgustikus osalevate koolide – alates lasteaeade kuni õpetajakoolitust pakkuvate asutusteni – optimaalse arvu kohta linnades ja maapiirkondades, eelistades riigikoole ja lähtudes riigi suutlikkusest tagada võrgustiku tegevuse tõhus riiklik koordineerimine.

Piirkondlike/allpiirkondlike teabekeskuste määramine tõhustab piirkondlikku/allpiirkondlikku koostööd ühendkoolide võrgustiku käimasolevate piirkondlike juhtprojektide elluviimisel ja uuenduslike piirkondlike haridusalgatuste käivitamisel.

Info- ja kommunikatsioonitehnoloogia optimaalne kasutamine, näiteks internetipõhiste platvormide loomine maailmahariduse ja jätkusuutlikku arengut toetava hariduse jaoks, lihtsustab teabe ja heade tavade vahetamist ning tegevuse tõhusat juhtimist.

Kogu kooli hõlmav lähenemisviis on paljutöotav moodus anda igale õpilasele võimalus omandada vajalikud väärtushinnangud, oskused ja teadmised, et aidata aktiivselt kaasa kestva rahu ja jätkusuutliku arengu saavutamisele, ning võib seega aidata tõhusalt käsitleda 21. sajandi probleeme ühendkoolide võrgustiku koolides. Koolide orienteerimine rahule ja jätkusuutlikule arengule eeldab seda, et õppekavas käsitletakse peamisi kohalikke ja üleilmseid probleeme, õpetamis- ja õpimeetodeid kavandatakse interaktiivselt ja kaasavalt edendamaks kriitilist mõtlemist, hoiakute muutusi ja maailmaharidust, kooli tegevuses juhendatakse keskkonnahoiu põhimõtetest, muutes nii kogu kooli territooriumi õpikeskkonnaks, ning inimõiguste ja jätkusuutliku arenguga seotud tegevus koolis seostatakse kohaliku kogukonnaga. Ühendkoolide võrgustiku koolid peavad olema sellise kogu kooli hõlmava lähenemisviisi juurutamisel teerajajad.

Ühendkoolide võrgustiku piisavate vahendite ja nähtavuse tagamisele aitavad kaasa laialdased partnerlussuhted, mis hõlmavad kohalikku kogukonda, kohalikke ja riiklikke hariduse eest vastutavaid asutusi, õpetajakoolitust pakkuvaid asutusi, erasektorit, ajakirjandust, vabaühendusi, UNESCO peakorterit (eelkõige haridusosakonda, aga ka kõiki teisi UNESCO programmidega tegelevaid osakondi), UNESCO õppetoole ja II kategooria keskusi, UNESCO rahvuslikke komisjone ning ÜRO teisi üksusi.